

Людмила Кузнецова

Завідувач кафедри банківської справи
Одеського державного економічного
університету.
Кандидат економічних наук, професор

Банки як складова фінансової системи України

В сучасних умовах світовий фінансовий ринок є динамічною мережею для здійснення розподільних і перерозподільних функцій в економіці з метою акумуляції вільних ресурсів та їх спрямування на розвиток пріоритетних секторів. Дослідження фінансових взаємовідносин, теоретичних засад їх визначення, формування та розвитку дає нові можливості для пошуку шляхів побудови в Україні сучасної фінансової системи, наближеної до стандартів та вимог Європейського Союзу.

ВИЗНАЧЕННЯ ТА СУТЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Щоб вирішити завдання оптимізації фінансових відносин, необхідно провести науково обґрунтовану структуризацію фінансів, тобто виокремити їх складові. Від того, наскільки вдало буде проведено таку структуризацію, суттєво залежатиме ефективність наукового пошуку і практичної фінансової діяльності. В сучасній науці щодо питання визначення сутності фінансів та проблеми виокремлення складових, які становлять основу формування фінансової системи, немає єдиного підходу.

Поняття “фінансова система” об’єднує два терміни: по-перше, термін “система”, що етимологічно походить із грецької мови і в сучасному перекладі означає “множина закономірно пов’язаних між собою елементів, яка являє собою певне цілісне утворення”¹; по-друге, термін “фінансова”, котрий окреслює предмет дослідження, конкретизуючи його напрямок та логіку.

Фінансова система, як і фінанси, — це явища об’єктивні. Специфіка організації, складові структури, кількість

сфер та ланок фінансової системи залежать від рівня економічного розвитку держави, особливостей організації руху фінансових потоків та добробуту населення.

Метою нашого дослідження є розробка та обґрунтування методологічних підходів щодо необхідності виокремлення такої сфери фінансової системи як фінанси кредитних інституцій (фінансових корпорацій) та її окремої ланки — фінанси банку.

Реалізація поставленої мети полягала у вирішенні таких завдань: узагальнити теоретичні підходи до визначення нових сфер і ланок фінансової системи та проаналізувати роль банків на фінансовому ринку.

Значний внесок у розвиток фундаментальних теоретичних і методологічних основ формування та розвитку фінансової системи зробили як іноземні науковці (Д. Блекуелл, З. Боді, Г. Габбарт, Р. Мертон, Ф. Мишкін, П. Роуз), так і вітчизняні (О. Василюк, В. Опарін, В. Оспішев, О. Романенко, М. Карлін, С. Ковальчук, Н. Кравчук). На думку Н. Кравчука, у вітчизняній науці “зовсім небагато фундаментальних наукових досліджень з теорії та методології даної проблематики, прагматизму організації й механізму функціонування фінансової системи”².

Зазначимо, що у західних наукових колах переважає звужене трактування поняття “фінансова система” у контексті ресурсного забезпечення потреб економіки. Приміром, Зві Боді та Роберт Мертон характеризують фінансову систему як “сукупність ринків та інших інститутів, що використовуються для укладення фінансових угод, обміну активами і ризиками. Ця система включає ринки акцій, облігацій та інших фінансових інструментів, фінансових посередників (такі, як банки і страхові компанії), фірми, що пропонують фінансові послуги (наприклад, фінансово-консультативні компанії), і органи, які регулюють діяльність усіх цих установ”³. При цьому вони зазначають, що фінансова система забезпечує способи переміщення економічних ресурсів у часі, з одного географічного регіону в інший, а також з однієї галузі економіки в іншу.

Автори базового курсу “Фінансові інститути, ринки та гроші” Девід Кидуелл, Річард Петерсон та Девід Блекуелл розглядають фінансову систему у досить широкому сенсі, відносячи до неї мережу фінансових ринків та фінансових інституцій⁴. За інсти-

¹ Алексєєнко Л.М., Олексєнко В.М., Юрєвич А.І. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник). — К.: Видавничий будинок “Максимум”; Тернопіль: Економічна думка, 2000. — С. 189.

² Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування // Світ фінансів. — 2006. — № 3. — С. 81.

³ Боді З., Мертон Р. Финансы: Пер. с англ. — М.: Изд. Дом “Вильямс”, 2005. — С. 38–39, 65–66.

⁴ Кидуэлл Д.С., Петерсон Р.Л., Блекуэлл Д.У. Финансовые институты, рынки и деньги. — СПб: Издательство “Питер”, 2000. — С. 40.

туціональною ознакою характеризує фінансову систему Глен Габбарт, розглядаючи її як мережу “ринків та інститутів, які є посередниками між заощадниками та позичальниками”. Зосереджуючи увагу саме на посередницькій ролі фінансової системи, він наголошує, що заощадник може й сам знайти потенційних позичальників, проте це буде обтяжливо і витратно⁵. Зазначимо, що Глен Габбарт особливо наголошує на динамічності фінансової системи, стверджуючи, що єдиною її сталою є постійна зміна, зумовлена виконанням нею низки важливих завдань: управління процесами мінімізації ризику, збереження ліквідності й формування інформаційної бази.

Зауважимо, що в зарубіжній літературі визначення фінансової системи часто майже цілковито збігається з визначенням фінансового ринку, хоча це не тотожні поняття. Так, Фредерік Мишкін пише: “Для нормального функціонування економіка потребує фінансової системи, яка спрямовує кошти людей, що їх заощаджують, до людей, які забезпечують продуктивне застосування цих коштів як інвестицій. Фінансова система складна і за структурою, і за механізмом функціонування. У ній багато різних типів інститутів: банки, страхові компанії, взаємні фонди, ринки акцій, облігацій тощо. Всі ці інститути регулює уряд. Фінансова система передає мільярди доларів щорічно від заощадників до тих, хто здійснює виробничі інвестиції”⁶.

Отже, при визначенні поняття “фінансова система” зарубіжні автори спираються насамперед на інституціональну теорію, яка розглядає економіку як єдине ціле, всі галузі якої виробляють національний дохід. При цьому економіку вони поділяють на додаткові сектори (нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор загального державного управління, домашнє господарства та некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства), більшість із котрих розчленовують ще й на підсектори. Запровадження міжнародних і національних стандартів обліку створило умови для аналізу процесів фор-

мування фінансових потоків у зазначених секторах економіки на основі агрегованих показників. Використання системи агрегованих показників, які містять інформацію про всіх суб’єктів, що беруть участь у економічних процесах та відображають усі економічні операції, пов’язані з виробництвом, розподілом та перерозподілом доходів, нагромадженням активів та кінцевим споживанням, створює умови для формування цілісної картини макроекономічної ситуації в країні. До складу цих показників належать як традиційні (індекс споживчих цін, індекс цін виробника, дефлятор ВВП), так і нові (індекс людського розвитку, індекс економічної свободи, рівень глобалізації).

Критичний аналіз економічних праць українських учених дає підставу для висновку, що трактуванню суті та складу фінансової системи сучасною вітчизняною наукою притаманні водночас і звужений, і широкий підходи, закладені ще за радянських часів. Найґрунтовніше дослідження теоретико-методологічних аспектів розбудови та структури фінансової системи зробив Валерій Опарін, який детально розглянув різні версії трактування сутності й структури фінансової системи та охарактеризував її як “не просто сукупність певних форм і методів фінансових відносин, а відповідно організовану систему”⁷.

Теоретичні засади структуризації фінансової системи ґрунтуються насамперед на концептуальному визначенні змісту поняття фінансів та кола відносин, які вони охоплюють. Залежно від цього вітчизняні вчені виділяють два основні підходи до її структуризації.

Перший ґрунтується на трактуванні фінансів як системи розподільних і перерозподільних відносин у суспільстві. Відповідно здійснюється чітке розмежування сфер функціонування фінансів і кредиту, фінансової та банківської систем. Наприклад, Остап Василик, який був прихильником фондової теорії фінансів, розглядав її як “сукупність окремих ланок, що мають особливості у створенні та використанні фондів фінансових ресурсів, які зосереджені в розпорядженні держави, нефінансового сектору економіки, певних фінансових інститутів, домогосподарств для фінансового забезпечення економічних та соціаль-

них потреб суспільства в цілому, окремих його верств населення, господарських структур”⁸.

Світлана Ковальчук та Ірина Форкун визначають фінансову систему країни як сукупність фондів фінансових ресурсів і взаємозв’язки між ними, які різняться за методами мобілізації та напрямками використання⁹.

Леся Стеців та Оксана Копилюк розглядають фінансову систему як сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, недержавного сектору економіки, окремих фінансових інститутів і населення для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб¹⁰.

Другий підхід науковців ґрунтується на розширеному трактуванні фінансів як системи, що охоплює весь кругообіг фінансових ресурсів. Заслугує на увагу визначення фінансової системи Олени Романенко, яка характеризує її як “сукупність відокремлених, але взаємопов’язаних між собою сфер фінансових відносин, що мають особливості мобілізації та використання фінансових ресурсів, відповідний апарат управління та правове забезпечення”¹¹. Крім того, вчені пропонують розглядати фінансову систему двобічно: за внутрішньою (змістовою) будовою та за організаційно-інституційною структурою. Обидва підходи знайшли своє відображення у наукових працях фінансистів, що свідчить про можливість групування окремих фінансових суб’єктів за багатьма ознаками та про складність функціональних елементів фінансової системи.

Отже, узагальнюючи результати наукових праць, можемо констатувати, що основні визначення фінансової системи базуються на тому, що фінансову систему необхідно розглядати з двох точок зору: за внутрішньою будовою та за організаційною будовою. При цьому за внутрішньою будовою фінансова система розглядається як сукупність певних сфер і ланок, що враховують особливості економічної системи держави, а за організаційною

⁵ Габбарт Г. Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / Пер. з англ. / Наук. ред. перекладу М. Савлук, Д. Олесевич. — К.: КНЕУ, 2004. — С. 34.

⁶ Мишкін Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков: Учебное пособие для вузов / Пер. с англ. Д.В. Виноградова под ред. М.Е. Дорошенко. — М.: Аспект пресс, 1999. — С. 36.

⁷ Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. — Вид. 2-е, без змін. — К.: КНЕУ, 2006. — С. 87.

⁸ Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. — К.: НІОС, 2000. — С.22.

⁹ Ковальчук С.В., Форкун І.В. Фінанси.: Навч. посібник. — Львів: Новий світ - 2000, 2006. — С. 39.

¹⁰ Стеців Л.П., Копилюк О.І. Фінанси: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — С. 23.

¹¹ Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — С. 29.

— з позиції наявності відповідних органів управління. Фінансовому ринку в цьому випадку відводиться роль забезпечувальної сфери.

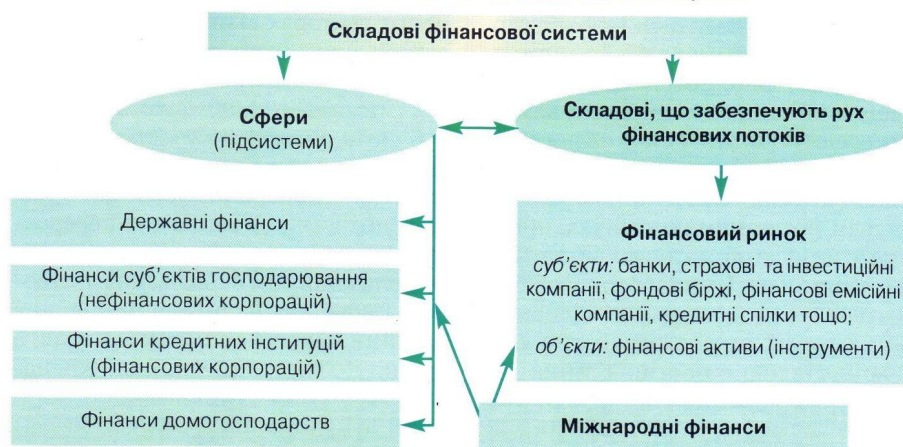
На нашу думку, сучасні проблеми розвитку світової фінансової системи викликають об'єктивну необхідність поглибленого аналізу економічної природи фінансової системи, її сфер і ланок та визначення ролі фінансового ринку в організації руху грошових потоків між ними. Віддаючи належне високому рівню наукових досліджень вітчизняних науковців та спираючись на зроблений ними внесок у розвиток теоретичних засад фінансової системи, спробуємо обґрунтувати деякі теоретико-методологічні підходи до виокремлення такої сфери фінансової системи, як фінанси кредитних інституцій та її ключової ланки — фінансів банку.

СТРУКТУРА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розподіл фінансової системи на окремі сфери та ланки — явище об'єктивне, зумовлене потребами економічного розвитку. Структура фінансової системи є динамічною і не може вивчатися у статичному вигляді⁹. Значний вплив на розробку та впровадження науково-методичних підходів щодо розподілу фінансової системи на окремі сфери має процес переведення вітчизняної системи обліку, звітності і статистики на Міжнародні стандарти фінансової звітності. Зазначимо, що національні рахунки розробляються і застосовуються в Україні на основі стандартів системи національних рахунків, прийнятих у 1993 році міжнародними організаціями — Міжнародним валютним фондом, Європейською комісією, Організацією економічного співробітництва і розвитку, Світовим банком та Організацією Об'єднаних Націй. Відповідно до вимог системи національних рахунків кожна інституційна одиниця належить до одного із п'яти секторів економіки:

- **сектору загального державного управління** (державні інституції, що забезпечують діяльність законодавчої, виконавчої та судової влади країни);
- **сектору нефінансових корпорацій** (охоплює підприємства бізнесу, основною діяльністю яких є виробництво товарів і надання послуг);
- **сектору фінансових корпорацій** (включає інституції, які спеціалізуються на фінансових послугах);
- **сектору домашніх господарств**

Схема 1. Сучасна структура фінансової системи України

(об'єднує приватну економіку громадян — кінцевих споживачів, кожен з яких разом із членами своєї родини веде власне домашнє господарство);

— **сектору некомерційних організацій** (обслуговує домашнє господарства).

Саме цей підхід, на нашу думку, необхідно використовувати при визначенні сфер сучасної структури національної фінансової системи. У процесі економічного розвитку вона може доповнюватися. Так, з огляду на сьогоденну діяльність фінансових посередників, особливо банків, необхідно, на нашу думку, виділити у фінансовій структурі таку сферу, як фінанси кредитних інституцій (див. схему 1).

На схемі 1 відображено структуру фінансової системи України, в котрій виділено як сферу (підсистему) децентралізованих фінансів фінанси кредитних інституцій (фінансових корпорацій), а фінансовий ринок визначено як основу забезпечення руху фінансових потоків.

Необхідно наголосити, що серед сучасних кредитних інституцій банки мають домінуючі позиції, відіграючи активну роль в організації руху грошових потоків на фінансовому ринку. Тому, на нашу думку, є об'єктивна необхідність в аналізі такого поняття, як “фінанси банку” і виділенні його в окрему ланку підсистеми “фінанси кредитних корпорацій”.

Фінансові ланки формуються внаслідок групування певних економічних категорій із загальними ознаками окремої сфери фінансової системи. Наприклад, сфера “державні фінанси” включає такі ланки, як бюджетна система, державний кредит, державні цільові фонди. Бюджетна система як фінансова ланка формується на засаді інших економічних фінансових категорій — податки, державний кредит, державні витрати.

Фінансові категорії є ключовими в системі наукового пізнання фінансових відносин у їх нерозривному зв'язку з економічним розвитком суб'єктів господарювання і держави. Вони відображають об'єктивні явища економічного життя і закономірності фінансових процесів, тому їх необхідно використовувати з метою підвищення економічної ефективності господарювання. Фінансові категорії тісно пов'язані з функціонуванням системи фінансів.

Зазначимо, що Віктор Оспішев пропонує суть економічної категорії “фінанси” розкривати, вивчаючи дію різних фінансових категорій, серед яких — фінансові ресурси, капітал, фінанси підприємницьких структур, собівартість, виручка від реалізації, прибуток, державні фінанси, державний кредит, фінанси домогосподарств, страхування. Запропонований науковцем перелік доповнено автором цієї статті та використано для розробки класифікації фінансових категорій за різними ознаками та рівнями (див. схему 2).

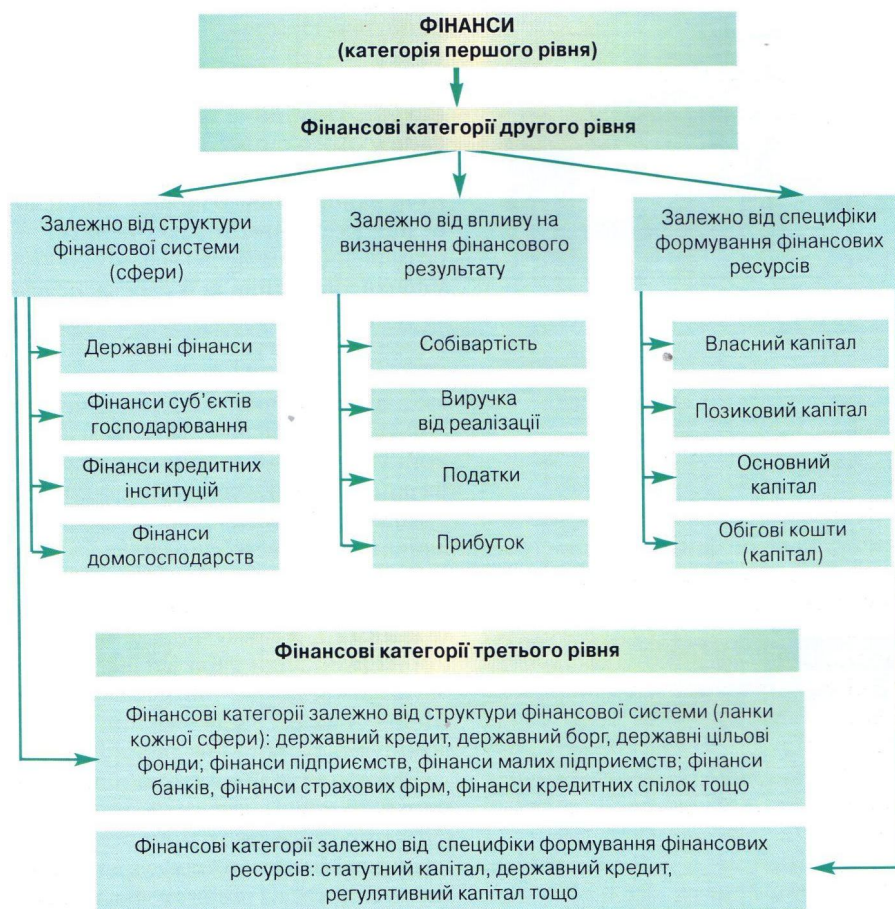
Отже, фінансові категорії необхідно розглядати як інструменти створення, розподілу і використання фінансових ресурсів для задоволення потреб розвитку суб'єктів господарювання і держави¹².

На наш погляд, особливості взаємозв'язку між сферами та ланками фінансової системи необхідно визначати з урахуванням специфіки теоретичних економічних категорій, об'єктів і суб'єктів, що беруть участь у формуванні фінансових взаємовідносин.

Розглянемо зазначене на прикладі формування особливостей фінансів

¹² Фінанси: Навч. посіб. / В.І. Оспішев, Л.І. Лачкова, О.П. Близюк та ін.; За ред. В.І. Оспішева. — 2-е вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. — С. 19.

Схема 2. Рівні та ознаки економічної категорії «фінанси»

банку як ланки сфери фінансів кредитних інституцій (фінансових корпорацій) (див. схему 3).

На наш погляд, в умовах формування ринкової економіки країни та зростання ролі фінансового ринку необхідно підходити до суті фінансової системи з позиції, поширеної в країнах із ринковою економікою. Тобто фінансова система складається із кількох взаємопов'язаних елементів: інфраструктури (правова система, платіжна система, система розрахунків та система обліку), інститутів (банки, фірми, що здійснюють операції з цінними паперами, інституціональні інвестори), фінансового ринку (фондова біржа, грошовий і позиковий ринки, ринок похідних фінансових інструментів).

При цьому фінансовий ринок охоплює кругообіг фінансових ресурсів і становить важливу складову фінансової та економічної систем. Як складова фінансової системи він є:

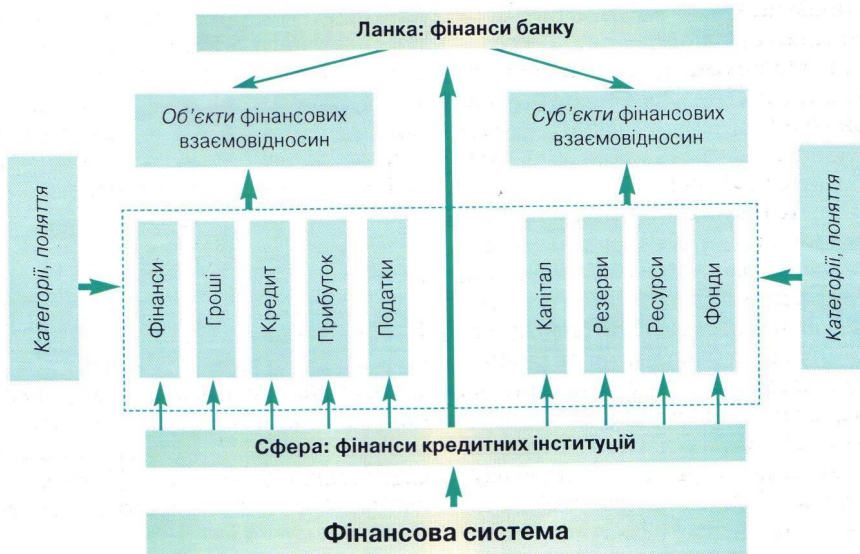
- певною надбудовою, через яку координується діяльність фінансової системи в цілому;

- сполучною ланкою, через яку здійснюється рух фінансових ресурсів.

Тобто якщо фінансові ресурси

суб'єктів господарювання, кредитних інституцій і населення є двигуном системи, а державні фінанси наділені функціями системи управління, то фінансовий ринок можна порівняти із трансмісією, яка забезпечує функціонування всіх інших сфер фінансової системи шляхом циркуляції грошових потоків.

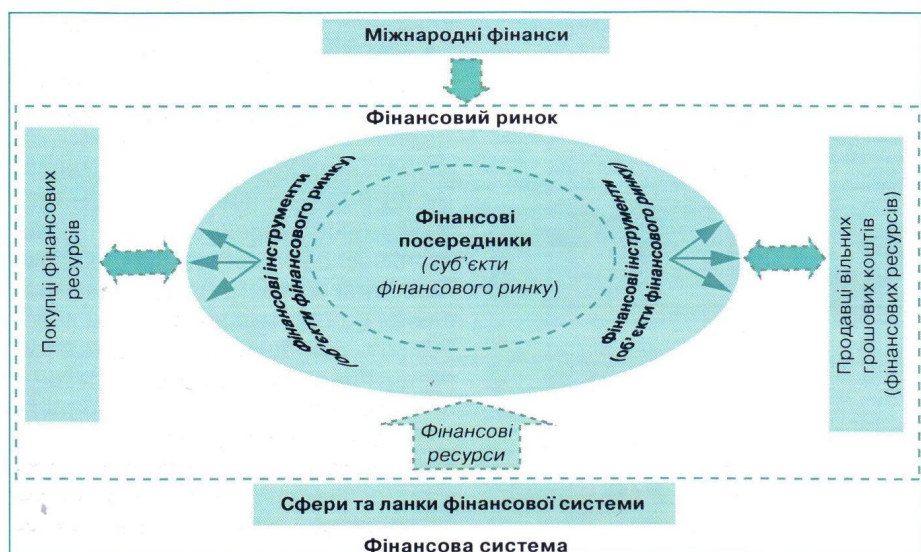
Схема 3. Фінанси банку в структурі фінансової системи

БАНКИ – ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ВІЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІЖ ОСНОВНИМИ СЕКТОРАМИ ЕКОНОМІКИ

Перерозподіл ресурсів за допомогою фінансового ринку має певні часові обмеження і здійснюється на платній основі та за умов співвідношення попиту і пропозиції, які перебувають під впливом рівня конкуренції. Ринок має мобілізувати і розподіляти фінансові ресурси, сконцентровані у населення, суб'єктів господарювання, кредитних установах і державних грошових фондах. По суті, фінансовий ринок за допомогою основних посередників — банків — у процесі перерозподілу ресурсів виконує ті функції, які не може виконати жодна складова фінансової системи, причому справляє істотний вплив на її ефективність, стійкість і еластичність. Специфіку взаємовідносин між різними складовими фінансового ринку та фінансової системи відображено на схемі 4, з якої випливає, що фінансовий ринок є сферою прояву економічних відносин між продавцями та покупцями фінансових активів. Характерною особливістю банків у цих взаємовідносинах є те, що вони є одночасно і продавцем, і покупцем. Тобто на фінансовому ринку взаємодіють попит в особі покупця (банку) фінансових активів і пропозиція в особі продавця (банку) цих активів. Кожний з учасників має свої інтереси, що можуть збігатися або розходитися. При збіганні інтересів відбувається акт купівлі-продажу, дарування, застави

Схема 4. Сучасна інфраструктура національних фінансових систем

фінансових активів, тобто реалізації вартості та споживчої вартості, які властиві цим активам.

участь у наданні фінансових посередницьких послуг є майже непомітною (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Показники діяльності установ – учасників фінансового ринку України

Учасники фінансового ринку	Кількість діючих установ, одиниць			Питома вага активів, %		
	На початок року:			На початок року:		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Банки	170	175	184	91.9	93.3	94.6
Страхові корпорації	411	446	469	6.1	4.8	3.59
Фінансові компанії	116	170	193	1	1	0.58
Кредитні спілки	764	834	878	0.8	0.8	0.59
Ломбарди	315	309	314	0.15	0.06	0.05
Недержавні пенсійні фонди	79	96	109	0.03	0.04	0.59

Джерело: офіційний сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua.

Фінансовий ринок виник унаслідок потреби в додатковій формі мобілізації коштів для забезпечення розвитку економіки держави. Досконалий фінансовий ринок – це ринок, який може точно й своєчасно відображати попит і пропозицію фінансових ресурсів та з найменшими витратами звести (за допомогою посередників) поставальників зі споживачами грошей або капіталу. На структуру і специфіку фінансового ринку в сучасних умовах активно впливають процеси фінансової інтеграції та глобалізації.

Становлення фінансового ринку України характеризується тим, що паралельно з банківською системою створюється і парабанківська система, яка включає різноманітні спеціалізовані кредитно-фінансові установи: кредитні спілки, страхові компанії, інвестиційні, пенсійні фонди тощо.

Як засвідчують статистичні дані та матеріали економічних досліджень, сектор небанківських фінансових установ України дуже незначний, а його

З даних таблиці випливає, що питома вага активів банків на початок 2007 р. становила 91.9%, а через рік збільшилася до 93.3%, що підтверджує домінуючу роль банківських установ на вітчизняному фінансовому ринку.

Нерозвинутість небанківського фінансового сектору в Україні гальмує розвиток його потенційних можливостей щодо інвестування реального

сектору економіки. Внаслідок нестачі ресурсів недепозитні фінансові корпорації теж використовують позички банків.

Зазначимо, що посередники є необхідною ланкою функціонування фінансового ринку за умови, що ринок не працює за схемою капітального фінансування, оскільки вони забезпечують інвесторам оперативне розміщення тимчасово вільних коштів у фінансові активи та їх своєчасне вилучення із процесу інвестування. Учасникам ринку, котрі мають потребу в інвестиціях, фінансові посередники надають послуги із залучення коштів за відповідну плату. Чим вища конкурентна позиція позичальника на ринку, тим нижчою є ціна за користування фінансовими ресурсами. Наявність на ринку значної кількості посередників із широким спектром послуг сприяє загостренню конкуренції між ними і, як результат, зниженню цін на різні види фінансових послуг. Зауважимо, що на ринку залучення фінансових ресурсів України також домінують банки (див. таблицю 2).

Зрозуміло, в такій ситуації вітчизняні банки не мають серйозних конкурентів і фактично є монополістами на ринку фінансових послуг, що негативно впливає на розвиток фінансового ринку і забезпечення фінансовими ресурсами реального сектору економіки та населення країни.

Банки реалізують запозичені кошти іншим фінансовим посередникам, що також свідчить про їх домінуючі позиції на ринку (див. таблицю 3).

Дані таблиці 3 дають підстави для висновку, що з 2005 по 2008 рік надані банками позички недепозитним фінансовим корпораціям збільшилися більш як у 6 разів і становили на 01.01.2009 р. 9.8 млрд. грн. Значну вагу мають (особливо у страхових корпораціях) поточні позички.

Таблиця 2. Депозити фінансових корпорацій у розрізі валют

Період (на кінець року)	Усього депози- тів, (млрд. грн.)			У тому числі				Інші фінансові посередники		
		Банківські установи			Страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди					
		усього (млрд. грн.)	у розрізі валют, (млрд. грн.)		усього (млрд. грн.)	у розрізі валют, (млрд. грн)		усього (млрд. грн.)	у розрізі валют, (млрд. грн.)	
			грн.	іноз. валюта		грн.	іноз. валюта		грн.	іноз. валюта
2005	140.9	134.8	87.8	47.7	2.9	2.5	0.4	3.2	2.7	0.5
2006	194.7	185.9	115.1	70.8	4.1	3.6	0.5	4.7	4	0.7
2007	299.2	283.9	192.3	91.6	7	6.1	0.9	8.3	7.9	0.4
2008	379	375.2	201.8	157.9	8.5	6.2	2.3	10.8	6.7	4.1

Джерело: офіційний сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua.

Таблиця 3. Позички, надані банками недепозитним фінансовим корпораціям

Період (на кінець року)	Усього позичок, млрд. грн.	У тому числі			
		Страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди		Інші фінансові посередники	
		усього, млрд. грн.	до 1 року, %	усього, млрд. грн.	до 1 року, %
2005	1.6	немає даних	немає даних	немає даних	немає даних
2006	2.7	0.3	66.7	2.4	45.8
2007	5.9	0.6	50	5.3	47.2
2008	9.8	0.7	57.1	9.1	38.5

Джерело: офіційний сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua.

Таблиця 4. Динаміка активів фінансово-кредитних установ

Фінансова установа		На початок року					Темпи приросту, (2009 - 2008 рр.)
		2005	2006	2007	2008	2009	
Банківські установи	млрд. грн.	141.5	223	340.2	619.1	973.3	1.6
	% від ВВП	41	53	62.5	86.8	102.5	1.2
Страхові корпорації	млрд. грн.	20	20.9	24	32.2	41.9	1.3
	% від ВВП	5.8	5	4.4	4.5	4.4	1
Кредитні спілки	млрд. грн.	0.9	1.9	3.2	5.3	6	1.1
	% від ВВП	0.3	0.5	0.6	0.7	0.6	0.9
Недержавні пенсійні фонди	млрд. грн.	0.03	0.05	0.14	0.28	0.6	2.1
	% від ВВП	0.01	0.01	0.03	0.04	0.06	1.5
Ломбарди	млрд. грн.	0.2	0.4	0.6	0.4	0.5	1.3
	% від ВВП	0.06	0.09	0.1	0.06	0.06	1

Джерело: офіційний сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua.

Домінуюча роль банківських установ на фінансовому ринку та в економіці України підтверджується також динамікою обсягів активів фінансових корпорацій та їх питомої ваги у ВВП (див. таблицю 4).

Дані таблиці 4 засвідчують: активи банківських установ, які в 2005 році становили 141.5 млрд. гривень, до початку 2009 року збільшилися більш як у чотири рази. Що ж до процентного відношення до ВВП, то за аналогічний період питома вага активів банків сягнула 86.6%. Страхові ком-

панії, маючи активи на суму 20 млрд. гривень, збільшили їх за цей період у 1.6 раза, хоча у процентному відношенні до ВВП їх частка зменшилася з 5.8% до 4.5%. Активи інших посередників вочевидь не мають значного впливу на обсяги фінансових ресурсів на ринку.

ВИСНОВКИ

Зростання ролі банківської системи в соціально-економічних процесах в Україні, специфічні умови

функціонування вітчизняного фінансового ринку, вплив світової кризи на розвиток ринкових взаємовідносин між банками та їх клієнтами, банками та державою зумовлюють необхідність дослідження низки проблемних питань теоретичного та практичного характеру, пов'язаних із банківською діяльністю на фінансовому ринку.

Цей ринок є важливою складовою фінансової системи, оскільки саме завдяки йому відбувається перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів між основними секторами економіки країни. Банки відіграють на ньому домінуючу роль.

Питання забезпечення достатності фінансових ресурсів в умовах подолання негативних наслідків економічної кризи насамперед стосується впливу банківського сектору в системі розрахунків на фінансовому ринку та дотримання суб'єктами ринку платіжної дисципліни, що спонукає до розробки антикризових методів регулювання банківської діяльності.

Викладені в даній статті теоретичні та методологічні підходи до визначення складових фінансової системи, їх особливостей, обґрунтування необхідності виокремлення фінансів банку як складової підсистеми "фінанси кредитних інституцій" засвідчують функціональну складність банку, багатоцільовий характер його діяльності й зумовлюють необхідність продовження теоретико-методологічних досліджень як важливого засобу забезпечення фінансової стійкості та розвитку банківської системи України.

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за серпень 2009 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 левів (Болгарія)	553.1240	16	434 LYD	100 лівійських динарів	623.3198
2	986 BRL	100 бразильських реалів	406.4629	17	484 MXN	100 мексиканських нових песо	58.0828
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	208.0653	18	496 MNT	10000 монгольських тугриків	52.9254
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	6.2334	19	554 NZD	100 новозеландських доларів	501.8789
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	4.3210	20	586 PKR	100 пакистанських рупій	9.2691
6	981 GEL	100 грузинських ларі	460.2140	21	604 PEN	100 перуанських нових сол	257.5099
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	99.3288	22	642 ROL	100 румунських леїв	257.1428
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	138.7327	23	682 SAR	100 саудівських ріялів	205.2745
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	202.1003	24	760 SYP	100 сирійських фунтів	16.7348
10	356 INR	1000 індійських рупій	158.9839	25	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	23.4384
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.7729	26	972 TJS	100 таджицьких сомоні	175.3331
12	368 IQD	100 іракських динарів	0.6665	27	952 XOF	1000 франків КФА	16.5019
13	417 KGS	100 киргизьких сомів	17.6900	28	152 CLP	1000 чилійських песо	14.1833
14	414 KWD	100 кувейтських динарів	2695.3782	29	191 HRK	100 хорватських кун	146.9537
15	422 LBP	1000 ліванських фунтів	5.1235	30	255	100 доларів США за розр. із Індією	615.8400

* Курс встановлено з 01.08.2009 р.

Підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.